

Ο Παριανός Πατατούκος έμαθε στους σύγχρονούς του Έλληνες ναυτικούς πώς να το κατασκευάζουν. Ο Ψαριανός Κωνσταντίνος Νικόδημος το τελειοποίησε. Το μπουρλότο, το «όπλο της ελληνικής επανάστασης», όπως χαρακτηρίστηκε από τους ξένους, κυριάρχησε στα πελάγη. Ήταν μια καθαρά ελληνική εφεύρεση, από τα αρχαία ακόμα χρόνια, καθώς πρώτοι οι Έλληνες χρησιμοποίησαν τη φωτιά ως αποτελεσματικό όπλο στη θάλασσα. Η ονομασία κατάγεται από το βυζαντινό (ο) «μπούρλος» που σήμαινε στουπί κι από το βενετσιάνικο «burloto». Από τα 1825, το είπαν πυρπολικό. Η λέξη προέρχεται από το αρχαίο ρήμα πυρπολώ που σημαίνει περιφέρομαι και καταστρέφω με φωτιά.

Το πρώτο γνωστό μας πυρπολικό χρησιμοποιήθηκε από τους Συρακούσιους εναντίον του αθηναϊκού στόλου, τέλη Αυγούστου με αρχές Σεπτεμβρίου του 413 π.Χ. Ήταν λίγο πριν από την καταστροφή των Αθηναίων στη Σικελία, κατά τη διάρκεια του Πελοποννησιακού πολέμου. Μαινόταν η σύγκρουση σε στεριά και θάλασσα. Στη ναυμαχία, οι Αθηναίοι έχασαν 18 πλοία αλλά στη μάχη της ξηράς κατόρθωσαν να απωθήσουν τους εχθρούς τους. Τότε, κατά τον Θουκυδίδη (Ζ 53), οι Συρακούσιοι «θέλοντας να κάψουν τα υπόλοιπα πλοία (των Αθηναίων), γέμισαν ένα παλιό φορτηγό με κληματίδες και δαδί, και όπως ο αέρας φυσούσε ευνοϊκός, το έσπρωξαν προς τον στόλο, αφού του έβαλαν φωτιά. Οι Αθηναίοι τότε φοβήθηκαν για τα πλοία τους και μεταχειρίστηκαν πολλά μέσα εναντίον της φωτιάς, κι αφού έσβησαν τη φλόγα και το φορτηγό δεν έφτασε κοντά στον στόλο, κατόρθωσαν να αποφύγουν τον κίνδυνο». Για λίγο. Ναι μεν το πρώτο στην ιστορία μπουρλότο απέτυχε να κάψει τον στόλο του αντιπάλου, οι Αθηναίοι όμως, ελάχιστες μέρες αργότερα, νικήθηκαν ολοκληρωτικά.

Ογδόντα χρόνια αργότερα, το 332 π.Χ., το μπουρλότο έκανε και πάλι την εμφάνισή του, με απόλυτη επιτυχία αυτή τη φορά, αν και στόχος του δεν ήταν κάποιος εχθρικός στόλος αλλά δυο κινητοί ξύλινοι πολεμικοί πύργοι. Ήταν τότε που ο Μέγας Αλέξανδρος κατακτούσε την Ασία. Για να καταλύσει το περσικό κράτος, του ήταν απαραίτητο να κυριεύσει την καλά οχυρωμένη Νέα Τύρο, πόλη πάνω σε νησί που τότε, κατά τον Διόδωρο και άλλους, απείχε επτακόσια μέτρα από την ακτή (σήμερα, είναι ενωμένο με την παραλία του Λιβάνου). Είχε ισχυρά τείχη ύψους πενήντα μέτρων και δυο καλά προφυλαγμένα λιμάνια, όπου ναυλοχούσε αξιόμαχος στόλος. Ο Αλέξανδρος αποφάσισε να την πολιορκήσει και, μια που δεν μπορούσε να την πάρει με άλλο τρόπο, ξεκίνησε να κατασκευάζει μώλο («χώμα», όπως παραδίδεται), με προσχώσεις από την παραλία προς το νησί. Οι Τύριοι, στην αρχή, γελούσαν αλλά γρήγορα κατάλαβαν ότι ο μώλος προχωρούσε. Όταν τα έργα έφτασαν σε απόσταση βολής, οι Τύριοι ξεκίνησαν να τα χτυπούν με τόξα και καταπέλτες, ενώ πλοία τους τον πλαγιοκοπούσαν κι από τις δυο πλευρές. Ο Αλέξανδρος δεν πτοήθηκε. Έβαλε και κατασκεύασαν δυο κινητούς πολιορκητικούς πύργους, καθένας τους με είκοσι ορόφους, ύψους ως και 53 μέτρα (τους μεγαλύτερους στον κόσμο ως τότε), και να τους ντύσουν με δέρματα ώστε να μην καίγονται όταν δέχονταν τα φλεγόμενα βέλη που εκτόξευαν οι Τύριοι. Η κατάσταση πήρε νέα μορφή. Τότε, οι Τύριοι μετασκεύασαν ένα πλοίο μεταφοράς αλόγων

σε πυρπολικό, το γέμισαν με εύφλεκτα υλικά και, με συνοδεία στόλου, το έφεραν κοντά στον μώλο. Του έβαλαν φωτιά και το άφησαν να το παρασύρει ο άνεμος, ενώ, από τα πλοία τους, δημιούργησαν φράγμα πυρός με φλεγόμενα βέλη και πέτρες από τους καταπέλτες, ώστε οι στρατιώτες του Αλέξανδρου να μην μπορούν να πλησιάσουν τους ξύλινους πύργους και να τους γλιτώσουν. Ταυτόχρονα, έκαναν απόβαση στον μώλο. Οι πύργοι έγιναν παρανάλωμα του πυρός, μηχανήματα και υλικά καταστράφηκαν. Οπωσδήποτε, ο Αλέξανδρος κατάλαβε ότι η επιτυχία του πυρπολικού οφειλόταν στο γεγονός ότι ο μώλος ήταν στενός. Ξεκίνησε να κατασκευάζει νέο, πιο πλατύ. Επτά μήνες αφότου είχε ξεκινήσει την πολιορκία, η Τύρος έπεσε στους Έλληνες και τους συμμάχους τους.

Συρακούσιος ήταν και ο επόμενος γνωστός μας που κατάφερε να κάψει εχθρικό στόλο. Όχι με πυρπολικό αλλά με κάτοπτρα. Ήταν ο σοφός Αρχιμήδης (287 – 212 π.Χ.) που ανέλαβε να σώσει την πόλη του από τους Ρωμαίους. Πριν να πεθάνει (216 π.Χ.), ο τύραννος των Συρακουσών, Ιέρων, του είχε ζητήσει να φτιάξει μηχανήματα για την άμυνα της πόλης σε περίπτωση πολέμου. Ο Αρχιμήδης έστησε γερανούς, τροχαλίες και περίεργους καταπέλτες. Μετά, τους ξέχασε. Στα 213, οι ρωμαϊκές λεγεώνες του Μάρκελλου βάδισαν εναντίον των Συρακουσών, ενώ από την θάλασσα πλησίαζε απειλητικός ο ρωμαϊκός στόλος. Οι Συρακούσιοι θυμήθηκαν τον γέρο Αρχιμήδη. Στα 75 του, ο επιστήμονας ανέλαβε να βάλει σε λειτουργία τα μηχανήματα που είχε ήδη στήσει. Οι καταπέλτες έστελναν βράχια σε μεγάλη απόσταση και βύθιζαν τα πλοία των Ρωμαίων, πριν καν πλησιάσουν. Ο στόλος αποσύρθηκε εκτός βολής και επανήλθε τη νύχτα. Από τρύπες που ο Αρχιμήδης είχε ανοίξει στα τείχη, οι Συρακούσιοι έστελναν βροχή τα βέλη στα εχθρικά πλοία. Όσα πλησίαζαν, αντιμετώπιζαν γερανούς και τροχαλίες που ανυψώνονταν πάνω τους κι άφηναν να πέσουν τεράστιοι βράχοι στα καταστρώματα. Τα πλοία βυθίζονταν. Άλλοι γερανοί αγκίστρωναν τα εχθρικά πλοία, τα σήκωναν ψηλά και τα άφηναν να πέσουν στο νερό με πάταγο ή τα κατέβαζαν στη θάλασσα κατακόρυφα ή τα έστελναν να τσακιστούν στα βράχια. Ο Μάρκελλος διέταξε υποχώρηση. Τα ρωμαϊκά πλοία ανοίχτηκαν στο πέλαγος. Το πρωί, ύψωσαν πανιά. Έντρομοι οι Ρωμαίοι τα είδαν να καίγονται. Ο Αρχιμήδης είχε στήσει στα τείχη τεράστιους κοίλους φακούς που συγκέντρωναν τις ακτίνες του ήλιου και τις κατεύθυναν στα ρωμαϊκά πλοία. Κατά τον Λουκιανό, τα κάτοπτρα του Αρχιμήδη έπεισαν τον Μάρκελλο να αποσύρει τον στόλο. Οι Συρακούσες έπεσαν το 212 π.Χ.

Ο επόμενος που χρησιμοποίησε μπουρλότο εναντίον εχθρικού στόλου ήταν ο φημισμένος από την «επανάσταση των κίτρινων τουρμπανιών» (180) Κινέζος στρατηγός Χουάν Γκάι (Huang Gai), που, την εποχή των τριών βασιλείων, υπηρετούσε στον στρατό του Ανατολικού Γου. Ήταν οι τελευταίες μέρες της δυναστείας των Χαν (208), όταν ο φιλόδοξος πρωθυπουργός, Τσάο Τσάο (Cao Cao) έπεισε τον αυτοκράτορά του να κηρύξει πόλεμο στα βασίλεια Ξου, στη Δύση, και Ανατολικό Γου, στον Νότο, προκειμένου να ενώσει τους

Κινέζους σε ένα απέραντο κράτος υπό το σκήπτρο του. Ο Τσάο Τσάο μπήκε επικεφαλής τεράστιας στρατιάς που αριθμούσε 1.000.000 άνδρες (στρατός ξηράς και ναυτικό) και ξεκίνησε εκστρατεία. Τα βασίλεια Ξου και Ανατολικό Γου συμμάχησαν αλλά μπόρεσαν να συγκεντρώσουν μόλις 100.000 άνδρες. Μετά από μια ολόκληρη σειρά μαχών, οι αντίπαλοι βρέθηκαν στην περιοχή του Πορφυρού Λόφου, όπου οι δυνάμεις του Τσάο Τσάο κυριολεκτικά κατέκλυζαν το έδαφος αλλά και τα νερά. Τότε, ο Χουάν Γκάι ειδοποίησε τον αντίπαλό του ότι αυτός και οι δικοί του ήθελαν να αποστατήσουν και ζήτησε να τον δει. Ο Τσάο Τσάο δέχτηκε με χαρά. Ο Χουάν Γκάι γέμισε βάρκες με δέσμες προσάναμμα και ξερά καλάμια και τις περιέχυνε με πετρέλαιο. Κινήθηκαν προς τα πλοία του Τσάο Τσάο, τα οποία ήταν δεμένα με αλυσίδες μεταξύ τους, ώστε να μην κουνιούνται και προκαλούν ναυτία στους άμαθους στρατιώτες του. Την κατάλληλη στιγμή, οι άνδρες του Χουάν Γκάι έβαλαν φωτιά στα πυρπολικά, προκαλώντας τρομερή σύγχυση στον εχθρό. Στη ναυμαχία που ξέσπασε, ο Χουάν Γκάι τραυματίστηκε από βέλος κι έπεσε στα νερά αλλά σώθηκε από τους άνδρες του. Στο τέλος της ημέρας, είχαν πυρποληθεί 2.000 πλοία του Τσάο Τσάο. Η μάχη και η ναυμαχία του Πορφυρού Λόφου άλλαξαν την πορεία της κινεζικής ιστορίας και (το 2008) απαθανατίστηκαν στην επική ταινία του Τζον Γου «Η μάχη του Πορφυρού Λόφου».

Τα πυρπολικά συνέχισαν να χρησιμοποιούνται και στην εποχή της Βυζαντινής αυτοκρατορίας αλλά περί τα τέλη του Ζ' αιώνα η χρήση τους υποχώρησε, καθώς στα χέρια των Βυζαντινών βρέθηκε νέο φοβερό όπλο, το «υγρόν πυρ» ή «ελληνική φωτιά», όπως το αποκαλούν ακόμα στη Δύση. Κατά τον Θεοφάνη τον Ομολογητή (760 – 817), ο μηχανικός Καλλίνικος από την Ηλιόπολη (σημερινή Μπάαλμπεκ) της Συρίας, βρέθηκε, στην Κωνσταντινούπολη, όπου, γύρω στα 672, ανακάλυψε το υγρό πυρ. Κατ' άλλους, το είχε εφεύρει ο νεοπλατωνικός φιλόσοφος Πρόκλος (421 – 485), ενώ είδος υγρού πυρός με βάση το θειάφι είχε χρησιμοποιηθεί, το 515, από τον στόλο του αυτοκράτορα Αναστασίου Α' για να καταστρέψει τα πλοία του στασιαστή στρατηγού, Βιταλιανού, που πολιορκήσε την Κωνσταντινούπολη. Εκτοξευόταν πάνω στα ξύλινα καράβια και άναβε με μόνη τη θερμότητα του ήλιου, κατακαίγοντας το στόλο των πολιορκητών. Η κρατούσα άποψη είναι ότι ο Καλλίνικος τελειοποίησε την εφεύρεση του Πρόκλου. Η συνταγή κρατιόταν κρυφή ως επτασφράγιστο μυστικό, σε σημείο που ακόμα και σήμερα αγνοούμε τα ακριβή συστατικά του. Στην πλώρη των πλοίων, οι Βυζαντινοί είχαν τοποθετήσει μπρούτζινο κεφάλι λειονταριού με ανοιχτό στόμα. Σ' αυτό κατέληγαν δυο σωλήνες, ένας για την είσοδο του αέρα, ο οποίος, με τη βοήθεια μιας χειροκίνητης αντλίας, προωθούσε το μίγμα του υγρού πυρός και άλλος από τον οποίο εξακοντιζόταν (φυσητήρας, -από την διαδικασία αυτή, με τον αέρα στο κεφάλι του λειονταριού, λέγεται, προήλθε η έκφραση «πήραν τα μυαλά του αέρα»).

Οι Αραβες, αφού αφαίρεσαν από την Βυζαντινή αυτοκρατορία Συρία, Μεσοποταμία και

Αίγυπτο, δημιούργησαν ισχυρό στόλο και, το 673, όταν αυτοκράτορας ήταν ο Κωνσταντίνος Δ' Πωγωνάτος (668 – 685), πολιορκήσαν την Κωνσταντινούπολη. Το υγρόν πυρ των Βυζαντινών αποδείχτηκε όπλο ακαταμάχητο. Μετά από προσπάθειες πέντε χρόνων, οι Άραβες αποχώρησαν άπρακτοι. Το όπλο αποδείχτηκε τόσο αποτελεσματικό, ώστε ο αυτοκράτορας Κωνσταντίνος Ζ' ο Πορφυρογέννητος (945 – 959) άφησε διαθήκη στον γιο του, Ρωμανό, ποτέ να μη φανερώσει τη συνταγή παρασκευής του, γράφοντάς του ότι επρόκειτο για θεόσταλτο δώρο (ανέφερε μάλιστα ότι κάποιος αξιωματούχος που χρηματίστηκε για να δώσει σε εχθρό τη συνταγή, κήκε από «ουράνιον πυρ» κάποια στιγμή που πήγε να μπει σε εκκλησία). Ο ίδιος μάλλον δεν χρειάστηκε να το χρησιμοποιήσει αλλά οι πριν και οι μετά από αυτόν αυτοκράτορες, χάρη και στο υγρόν πυρ, αντιμετώπισαν νικηφόρα επτά εκστρατείες των Ρως εναντίον της Κωνσταντινούπολης, από το 807 μέχρι το 1043. Στη συνέχεια, όμως, το υγρό πυρ έπαυσε να χρησιμοποιείται (τελευταία αναφορά σ' αυτό γίνεται στην «Αλεξιάδα» που η Άννα Κομνηνή έγραψε περί το 1148), ενώ στο προσκήνιο ξαναβγήκαν τα πυρπολικά:

Η χρήση τους είχε ενταθεί από την εποχή των σταυροφοριών (έντονη δράση πυρπολικών υπήρξε και κατά την πολιορκία και κατάκτηση της Κωνσταντινούπολης από τις δυνάμεις της Δ' Σταυροφορίας, το 1204). Με τη διάδοση της πυρίτιδας, τα πυρπολικά έγιναν το φόβητρο των θαλασμών, καθώς πια τα γέμιζαν με μπαρούτι και λίπος και τα εξαπέλυαν εναντίον του εχθρού. Θρυλική έχει μείνει η ναυμαχία του Solebay (στις δυτικές ακτές της Αγγλίας), που διεξήχθη στις 28 Μαΐου με το παλιό, 7 Ιουνίου με τον νέο ημερολόγιο, του 1672, και σηματοδότησε την έναρξη του τρίτου αγγλοολλανδικού πολέμου. Υπήρχε τότε αγγλογαλλική συμμαχία εναντίον της από το 1579 ανεξάρτητης Ολλανδίας που προσπαθούσε να ανοιχτεί στο θαλάσσιο εμπόριο. Επικεφαλής ενός τεράστιου στόλου Αγγλογάλλων ήταν ο Ιάκωβος, δούκας της Υόρκης (μελλοντικός βασιλιάς Ιάκωβος Β'), με αντιναύαρχο τον Γάλλο κόμη d' Estrées. Οι Ολλανδοί φάνηκαν νωρίς το πρωί, έχοντας εμπροσθοφυλακή μεγάλα πυρπολικά. Η ναυμαχία ξέσπασε τρομερή αλλά τα ολλανδικά πυρπολικά είχαν κύριους στόχους τις ναυαρχίδες του Άγγλου και του Γάλλου επικεφαλής. Τις έκαψαν. Ο ζωγράφος Willem van de Velde ο Νεότερος απαθανάτισε την πυρπόληση της αγγλικής ναυαρχίδας σε περίφημο πίνακά του. Ο Ιάκωβος γλίτωσε και μεταφέρθηκε σε άλλο πλοίο. Οι Ολλανδοί το έκαψαν και αυτό. Μπήκε σε μια βάρκα μαζί με μερικούς άνδρες και, κωπηλατώντας, έφτασε στο Λονδίνο, ανεβαίνοντας τον ποταμό Τάμεση. Ο κόμης του Σάντουιτς δεν είχε την ίδια τύχη. Όταν το δικό του πολεμικό άρπαξε φωτιά, τον παρέσυρε στον βυθό. Στον βυθό κατέληξε και η γαλλική ναυαρχίδα. Χάρη στη δράση των πυρπολικών, οι Αγγλογάλλοι είχαν υποστεί μια από τις πιο μεγάλες ήττες τους στην ιστορία. Οι Ολλανδοί έχασαν δυο πλοία που αιχμαλωτίστηκαν, ένα που βυθίστηκε κι ένα που εξερράγη. Για μήνες, στις αγγλικές ακτές ξεβράζονταν πτώματα νεκρών της ναυμαχίας.

Εκατό χρόνια αργότερα, στα ορλοφικά, ο τουρκικός στόλος ελλιμενιζόταν στο Ναύπλιο. Ο ρωσικός υπό τον Αλέξιο Ορλόφ βρισκόταν στη Νάουσα της Πάρου. Κάποια στιγμή, ο Ορλόφ έμαθε ότι τα τουρκικά πλοία είχαν φύγει από το Ναύπλιο και βρίσκονταν ανάμεσα Χίο και Τσεσμέ. Έσπευσε να τα συναντήσει. Οι Ρώσοι είχαν 15 πολεμικά διαφόρων τύπων και 13 πλοiάρια. Οι Τούρκοι 18 πολεμικά, 7 εξοπλισμένα πλοiάρια και πλήθος μικρότερα. Όμως, μόλις είδε τα ρωσικά πλοία, ο Τούρκος ναύαρχος, Ιμπραήμ Χοζαμεδδίν, θυμήθηκε ότι είχε κάποια επείγουσα δουλειά και βγήκε στη στεριά. Ήταν 24 Ιουνίου/5 Ιουλίου του 1770, όταν άρχισε η ναυμαχία. Ρωσική και τουρκική ναυαρχίδες συγκρούστηκαν και πήραν φωτιά, ενώ οι Τούρκοι έσπευσαν να κλειστούν στο λιμάνι του Τσεσμέ. Οι Ρώσοι μετρούσαν 523 νεκρούς αλλά είχαν νικήσει. Έμειναν εκεί, περιμένοντας τον εχθρό να βγει να τους αντιμετωπίσει. Ο Τούρκος ναύαρχος (καπουδάν πασάς) δεν το είχε σκοπό.

Μεσάνυχτα της επόμενης ημέρας, ο ρωσικός στόλος βομβάρδισε το λιμάνι του Τσεσμέ, ενώ τέσσερα ελληνικά πυρπολικά έβαλαν φωτιά σε ισάριθμα τουρκικά πολεμικά. Το λιμάνι λαμπάδιασε. Με το φως της ημέρας, οι Ρώσοι βγήκαν στο Τσεσμέ. Είδαν τον τουρκικό στόλο να έχει καταστραφεί. Σώζονταν μόνο ένα πολεμικό και πέντε γαλέρες που αιχμαλωτίστηκαν. Κι 11.000 ναύτες των Τούρκων είχαν σκοτωθεί. Χάρη στα ελληνικά πυρπολικά, ήταν η μεγαλύτερη τουρκική ήττα στις θάλασσες από την εποχή της ναυμαχίας της Ναυπάκτου (1571). Την πλήρωσαν οι χριστιανοί της Σμύρνης, χίλιοι από τους οποίους σκοτώθηκαν στα τουρκικά αντίποινα.

Από τις αρχές του 1800 ως τα 1900, μια περίοδο που συχνά αναφέρεται ως η «χρυσή εποχή του πανιού» στην θαλάσσια ιστορία, τα πυρπολικά έδρασαν με μεγάλη επιτυχία. Τα πολεμικά πλοία κατασκευάζονταν από ξύλο με ραφές που καλαφατιζόνταν με πίσσα, ενώ τα σχοινιά τους ήταν περασμένα με λίπος για να κουμαντάρονται πιο εύκολα. Κι ακόμα, ήταν φορτωμένα με μπαρούτι για τις ανάγκες των κανονιών τους. Έτσι κι αλλιώς, πολλά καταστρέφονταν από τυχαίες πυρκαγιές. Τα πυρπολικά αποτελούσαν τρομακτική απειλή. Σκορπούσαν τον τρόμο, και μόνο στη θέα τους, πριν ακόμα πλησιάσουν τον στόχο. Κι αν το πλοίο στόχος ήταν αγκυροβολημένο ή για διάφορους λόγους είχε περιορισμένα περιθώρια κίνησης, η δουλειά των πυρπολικών γινόταν πιο εύκολη: Αφήνονταν να τα παρασύρει ο άνεμος και να τα στείλει στα υποψήφια θύματά τους. Στην ανοιχτή θάλασσα, ένας καλός χειρισμός μπορούσε να τα αποφύγει. Και, στη συνέχεια, μια εύστοχη βολή κανονιού να τα βυθίσει. Στις πιο πολλές περιπτώσεις, όμως, τα πυρπολικά κατευθύνονταν στον στόχο τους με το πλήρωμά τους μέσα σ' αυτά. Με γάντζους, οι πυρπολητές τα προσκολλούσαν στο εχθρικό πλοίο, έβαζαν φωτιά και τα εγκατέλειπαν.

Πρώτοι Έλληνες μπουρλοτιέρηδες υπήρξαν οι Ψαριανοί. Έμαθαν να κατασκευάζουν τα πυρπολικά, από τον Παριανό Ιωάννη Δημουλίτσα, γνωστότερο με το παρατσούκλι «Πατατούκος», και κάποιον Αφάνασα, Ρώσο. Ο ίδιος ο Πατατούκος βρισκόταν στο πλήρωμα του πυρπολικού με το οποίο ο Δημήτριος Παπανικολής έκαψε το τουρκικό δίκροτο, στο λιμάνι της Ερεσού της Λέσβου, στις 27 Μαΐου 1821. Μετά την επιτυχία αυτή, ο 27χρονος τότε Ψαριανός, Κωνσταντίνος Νικόδημος, διορισμένος από τη Βουλή του νησιού γραμματέας στο πλοίο του Νικολάου Αργύρη, τελειοποίησε την κατασκευή των πυρπολικών. Ο ίδιος τίναξε με μπουρλότο μια τουρκική κορβέτα (24 Σεπτεμβρίου 1824), ανδραγάθησε πολλές φορές κι έφτασε ως τον βαθμό του ναυάρχου. Οι πρόκριτοι των Ψαρών ενέκριναν την μετατροπή παλιών πλοίων σε μπουρλότα και διέθεταν 25.000 γρόσια για την αγορά τους κι άλλα 45.000 για τη μετατροπή τους: Άνοιγαν στο κατάστρωμα μεγάλες τρύπες («ρούμπους» τις έλεγαν) κι έβαζαν στα ανοίγματα βαρέλια με μπαρούτι, ενώ πότιζαν τα πανιά του πλοίου στην πίσσα και την νάφθα, ώστε να αναφλέγονται εύκολα. Κάτω από το κατάστρωμα, τοποθετούσαν αγωγούς από πλώρη ως πρύμνη και τους γέμιζαν μπαρούτι («μίνες του μπαρουτιού» τους έλεγαν) για τη μετάδοση της φωτιάς. Η επίθεση ξεκινούσε με το σύνθημα «Με τη βοήθεια του Σταυρού, επιτεθείτε». Το ρυμουλκό πλησίαζε τον στόχο από τη μεριά που φυσούσε ο άνεμος κι αγκιστρωνόταν πάνω του με γάντζους («κόρακες»). Το πλήρωμα, 20 με 25 άνδρες, περνούσε την κατάλληλη στιγμή από την πρύμνη σε ρυμουλκούμενη βάρκα, ενώ ο καπετάνιος έβαζε φωτιά στο μπαρούτι κι αποχωρούσε τελευταίος. Ο τρόμος των Τούρκων στη θέα των μπουρλότων εξασφάλιζε ότι οι μπουρλοτιέρηδες θα αποχωρούσαν ασφαλείς. Οι Έλληνες είχαν χωρίσει τα πυρπολικά σε δυο κατηγορίες: Τα με «έδρα» και τα «πελαγίσια». Τα πρώτα έμεναν αγκυροβολημένα σε λιμάνια και επιστρατεύονταν για προγραμματισμένες επιχειρήσεις, τα άλλα έπλεεαν στα πελάγη αναζητώντας στόχους.

Πέρα από τους φημισμένους μπουρλοτιέρηδες, τον Κωνσταντίνο Κανάρη και τον Δημήτριο Παπανικολή, μεγάλη ζημιά στον τουρκικό στόλο έκαναν, μεταξύ άλλων, και οι εξής (αλφαβητικά):

Ο Υδραίος Ιωάννης Βατικιώτης, στα 1824, πυρπόλησε ένα τουρκικό μπρίκι στη ναυμαχία της Σάμου και μια φρεγάτα στη ναυμαχία του Γέροντα (29 Αυγούστου 1824).

Ο πλοίαρχος Γ. Βρατσάνος, το 1822, στη ναυμαχία της Τενέδου.

Ο Υδραίος Α. Βώκος κατέστρεψε μια τουρκική φρεγάτα στη ναυμαχία της Σούδας (2 Ιουνίου 1825).

Ο πλοίαρχος Α. Δημαμάς έκαψε μια κορβέτα στη ναυμαχία της Μεθώνης (29 Απριλίου 1825).

Ο Υδραίος Γ. Θεοχάρης πυρπόλησε μια τουρκική φρεγάτα στη ναυμαχία του Γέροντα κι άλλη μια την επόμενη χρονιά (1825) στη ναυμαχία της Μεθώνης (1825).

Ο επίσης Υδραίος Ιωάννης Ματρώζος, έκαψε ένα μπρίκι στη ναυμαχία του Γέροντα και μια φρεγάτα «εν πλω» στη ναυμαχία του Καφηρέα (1825).

Ο Σπετσιώτης Λέκκας Ματρώζος έκαψε ένα τεράστιο πολεμικό στη ναυμαχία της Σάμου (1824).

Ο Σπετσιώτης Λάζαρος Μουσούς το 1822 πυρπόλησε ένα εχθρικό μπρίκι κι έκαψε τουρκικά πλοία στη ναυμαχία του Καφηρέα (1825).

Ο πλοίαρχος Μ. Μπούτης έκαψε τουρκικά πλοία στη ναυμαχία του Καφηρέα, στην εκστρατεία στην Αλεξάνδρεια και στο Μεσολόγγι.

Ο πλοίαρχος Α. Παυλής (γνωστός ως Μπίκος) πυρπόλησε μια κορβέτα στη ναυμαχία της Μεθώνης.

Ο Υδραίος Ανδρέας Πιπίνος κατέστρεψε ένα τουρκικό πλοίο το 1822 στη Χίο κι άλλο ένα στη ναυμαχία του Γέροντα (1824) κι ακόμα πυρπόλησε εχθρικά πλοία στον Άθω και στις Σπέτσες.

Ο Υδραίος Γ. Πολίτης πυρπόλησε μια κορβέτα στη ναυμαχία του Γέροντα, τουρκικά πλοία στη ναυμαχία της Μεθώνης κι άλλη μια τουρκική κορβέτα στο Μεσολόγγι (1826).

Ο Υδραίος Αναστάσιος Σπαχής έκαψε εχθρικό μπρίκι έξω από το λιμάνι της Αλεξάνδρειας.

Ο Υδραίος Δ. Τζάπελης, στα 1823, επιτέθηκε σε δυο φρεγάτες με αποτέλεσμα η μία να ξεστρατίσει και να πυρποληθεί από τον Κανάρη, την ίδια χρονιά κατέστρεψε τα τουρκικά πλοία που ναυλοχούσαν στο Τρίκερι και το 1825 πυρπόλησε τουρκικό πολεμικό στη ναυμαχία της Μεθώνης.

Υπήρξαν και αποτυχημένες απόπειρες, θρηνήθηκαν και νεκροί πυρπολητές, ενώ άλλοι θυσιάστηκαν αφού υπέστησαν τρομερά βασανιστήρια. Ανάμεσά τους, ο Παξινός πυρπολητής Γεώργιος Ανεμογιάννης, που αιχμαλωτίστηκε τον Μάιο του 1821, στην πολιορκία της Ναυπάκτου. Οι Τούρκοι τον έψησαν ζωντανό. Το άγαλμά του κοσμεί σήμερα τους Παξούς.

Τα πυρπολικά συνέχισαν να δρουν στις θάλασσες ως την εποχή που ο ατμός αντικατέστησε τα πανιά και το μέταλλο τα ξύλινα σκαριά. Από τις αρχές του εικοστού αιώνα, η χρήση τους περιορίστηκε αισθητά. Στον Β' Παγκόσμιο πόλεμο, τα χρησιμοποίησαν οι Ιταλοί στη Μεσόγειο, κυρίως εναντίον αγκυροβολημένων στόχων. Είχαν δημιουργήσει την μοίρα MTM (Motoscafo da Turismo Modificato), με σκάφη μεγάλης ταχύτητας που τα γέμιζαν με εκρηκτικά (300 κιλά μπαρούτι) και τα εξαπέλυαν εναντίον του εχθρού. Τον Μάιο του 1941, στη μάχη της Σούδας, βούλιαξαν με αυτόν τον τρόπο ένα αγγλικό ταχύπλοο θωρηκτό και το νορβηγικό δεξαμενόπλοιο «Περικλής».

Η τελευταία χρήση μπουρλότου έγινε τον Απρίλιο του 2004, στον πόλεμο του Ιράκ, όταν Ιρακινοί φόρτωσαν τρία ταχύπλοα με εκρηκτικά και, σε μια επίθεση αυτοκτονίας, τα εξαπέλυσαν εναντίον των πετρελαϊκών εγκαταστάσεων της Khawr Al Amaya Oil Terminal, στον Περσικό κόλπο. Τα πυρπολικά έχασαν τον προσανατολισμό τους κι έπεσαν πάνω σε αμερικανικό φουσκωτό, σκοτώνοντας δυο άνδρες του αμερικανικού ναυτικού κι έναν της αμερικανικής ακτοφυλακής. Ήταν οι τρεις πρώτοι Αμερικανοί νεκροί στον πόλεμο αυτόν.

(Ιστορία του Έθνους, 5.3.2011)